

JURNAL BASARABEAN

schitează măcar surprindere sau supărare. Rog, insist - hai, începeți. Prima replică - a Vasiluței - înțirzie să se audă.

Viorica Chircă - mică, speriată, umilă într-un colț (îmi mărturisise luni că în ultimii ani ai teatrului n-a jucat decât roluri episodice, mai ales babe) - continuă să tacă. Într-un târziu, șoptește "mi-am uitat ochelarii"... Vasile Rotaru, lîngă mine, îmi face semn, apoi îmi scrie pe un colț de hîrtie: "Mai las-o puțin, e fiartă de emoție..."

După repetiție, în drum spre hotel, Victor ne mărturisește (în șfîrșit!) că da, pentru ea a insistat atît să montăm Casa mare. Aflăm că a fost vedeta trupei, a jucat tot marele repertoriu, la 38 de ani era Artistă a Poporului, dar în ultimii ani a fost foarte bolnavă, a trecut pe lîngă moarte - și Vasiluța va fi reînvierea ei. E foarte sensibilă, observă Vasile, de aceea nu putea citi, nu din cauza ochelarii... Și restul distribuției? - îl întreb pe Ciutac. "Este exact cea la care m-am gîndit și eu..." Ne mai trebuie două fete tinere, vom apela la două studente chiar din clasa lui, pe care o voi cunoaște mîine, e și aranjat... Poate că, într-un fel, nici nu-i prea greu să faci o distribuție cînd ai de ales, pentru 14 personaje, dintre 12 actori...

29 noiembrie. Păvălache, eroul lui Druță (mai tînărul iubit al văduvei de război Vasiluța, iubire frumoasă, înălțătoare, care însă scandalizează lumea satului), e și el un fel de legendă. Mai toți "amorezii" Moldovei visează să-l joace, autorul zice că nu prea i-a plăcut nici unul în numeroasele reprezentații văzute, toată lumea a așteptat curioasă alegerea mea. Liberă de canoane, l-am ales, spre uimirea multora și neîncrederea unora, pe Petre Hadîrcă de la "Luceafărul" - un băietan brunet, simpatic, șmecher, adorat de mai toate liceele din oraș. Fusese invitat de director pentru cu totul alt rol - aveam s-o aflu mai târziu, fiindcă Victor Ciutac n-a comentat nici măcar cu o umbră de uimire opțiunea mea. Toată lumea e circumspectă - cum se va descurca absolventul de cîțiva ani al școlii "Șciukin" din Moscova lîngă "artista poporului" Viorica Chircă? Nedumerire, rezerve, el pare uneori inhibat de experiența și de titlurile partenerii sale - le observ pe toate, dar Petrică e un actor extrem de serios. Își amenajează singur apartamentul primit recent, cu mare greutate, dimineața devreme aleargă la un centru special de hrană pentru copii - Vasilică, băiatul lui, a împlinit zece luni, și-i les dințișorii, și nu-l prea lasă să doarmă noaptea, după-amiaza aleargă la televiziune sau la radio, unde e foarte solicitat, la "Moldova-film", unde acum toate filmele se dublează în limba

română, la bibliotecă, după cărți pentru soția lui, studentă la filologie-franceză, și e aproape întotdeauna primul la repetiții, apoi primul care știe textul. Distinsa companie a "emerșilor" din teatrul "Eminescu" aproape îl intimidează, dar îl și obligă. Nu e obosit niciodată, nu se supără de nimic, nu ridică nici o obiecție... (Mai târziu, după premieră, toată lumea mă va felicita pentru această alegere...)

Într-o seară, după multe insistențe, i-am făcut o vizită. Mergem mult cu troleibuzul pînă undeva, la marginea orașului, unde sînt obligată să rămîn peste noapte, căci după o masă copioasă, stropită cu trei feluri de vin și cu șampanie ("așa, un pic, și fără nici o ocazie specială", se scuză mereu drăgălașa lui nevastă) nu mai ai cu ce reveni în oraș. (Și faimoasele taxiuri sovietice, rapide și ieftine, au devenit o raritate, din pricina crizei de benzină.) Le dăruiesc un disc cu colinde ale Corului "Madrigal" - piesă rară, îmi zic. Îmi arată însă o altă ediție, mai veche - patru exemplare identice. Le țin pentru schimb, ca filateliștii...

În noul apartament e pusă la punct doar biblioteca. E uimitor cîte cărți românești posedă acești copii de douăzeci și ceva de ani! Un raft întreg - Arghezi, opere complete (eu nu le am). "Le-am găsit la Vladivostok, am fost cu institutul într-un turneu prin Siberia, vînzătoarea era fericită că le luăm, se pîngea că zac de vreo 15 ani acolo și nu întrebă nimeni de ele..."

6 decembrie. Am convocat, "severă", toată distribuția pentru azi la ora 12. Nimeni nu bănuiește de ce. Dau o pauză celor ce lucrează de la 10, coborîm în hol, e toată lumea acolo, tăcută, nedumerită: ce m-o fi supărat? În taină, fetele de la garderoba de costume, trei distinse doamne, întind în sala de lectură o masă plină cu toate bunătățile ce le-am putut găsi în piața "liberă", cu minunate roșii marinate aduse de ele de acasă, cu ulcioare rustice de la recuzită umplute cu vin bun, adevărat. Cînd mi se șoptește că totul e gata, îi poftesc, încruntată, să reluăm repetiția. În pragul sălii de lectură se opresc cu toții intimidați, ca niște copii. Stau și se uită uimiți unul la altul, neînțelegînd nimic. "Ce zi e azi?" - îi întreb rîzînd. Liniște. Nu știe nimeni! Nu știe nimeni că azi, 6 decembrie, e Sfîntul Nicolae, ziua mea. Unii - cei doi Nicolae din distribuție, știu că ar fi un Sfînt Nicolae, dar în 20 decembrie, nu acum... (Încă o perversitate a politicii imperiale pentru a-și izola coloniile de restul lumii: Biserica rusă a impus calendarul religios - pentru cine avea curajul să și-l amintească - pe "stilul vechi", cel valabil în 1918; și multe au rămas în oameni ca atunci...)

Florin Zamfirescu și-a scurtat repetiția

LUNI 19 noiembrie 1990. Abia am ajuns în Chișinău, abia m-am instalat în agreabilul hotel "Codru", și după-masă am deja înfînire cu micul colectiv de actori, care - aflu de la Victor Ciutac, în timpul mesei - și-au luat într-un fel cariera de la capăt, reedificînd un teatru. Teatrul "Mihai Eminescu" (fost "A.S. Pușkin", fost "Moldovenesc de Stat", fost "Academic", fost "Național", fost ...) - pare-se, împotmolit la un moment dat în propriu-i academism, ca multe dintre teatrele sovietice - s-a desființat acum cîțiva ani, odată cu intrarea clădirii într-o renovare ce nu se mai isprăvește! N-a fost deloc ușor, bănuiesc...

Seara - vreau să încep de luna, dintr-o superstiție, și le-o spun - îi simt crispați, ușor derutați, chiar neîncredători... Nu știm mai nimic unii despre alții! Facem prezentări scurte - trebuie să alcătuiesc o distribuție fără să-i cunosc deloc! Victor Ciutac, directorul noului teatru, cel care a depus mari insistențe la București ca să accept montarea piesei lui Druță, nu-mi divulgă absolut nimic despre nimeni, nici măcar numele lor. Le aflu singură, le notez, le memorez. Doamne, cum mă voi descurca? ...E mult după miezul nopții, capul îmi vîjîie de oboseală... Cine va juca rolul principal, personaj complex, devenit aproape legendar pe aici...

21 noiembrie. Ne înfînim iar. Miercuri, nu marți - din aceeași superstiție... Încerc cîteva glume, crisparea n-a dispărut. Propun o formulă provizorie de distribuție, pentru o primă lectură. Nimeni nu mișcă, nimeni nu crîcnește, nimeni nu

cu **Năpasta**, să fie și ei, cu toții, prezenți aici, și istorisește cu mult farmec povestea cu pantofii care se pun la ușă pentru daruri. Toți ascultă, fascinați ca niște copii - nu știau de acest obicei, trebuie să-și învețe și ei copiii, care la școală vor spune altora, și tot așa, în câțiva ani...

Doamne, cât îi trebuie oare ochiului ca, ieșind din noaptea polară, să se deprindă a vedea iarăși lumea din jur?

10 ianuarie 1991. Florin Zamfirescu ne-a oferit astăzi-seară un fel de vizionare - o "predare", cum se spune aici - a spectacolului **Năpasta**. Sînt în sală Victor Ciutac, Mircea Albulescu, Cornel Gîrbea și alți actori români veniți pe-aici cu prilejul unor filmări - și, bineînțeles, distinsul ministru al culturii, Ion Ungureanu. Eu văd spectacolul a treia oară într-o săptămîină și nu mă plictisesc de loc. Semn bun! Și Vitalie Rusu, și Boris Bechet, doi actori admirabili, au făcut progrese importante. La discuții, impresiile sînt foarte bune. Domnul ministru ne detectează cu o adevărată exegeză asupra rosturilor tragediei moderne.

În drum spre hotel, cineva mă întrebă ce profesie are acest ministru atît de "documentat" în teatru. Dacă n-a fost niciodată la Moscova, n-are de unde ști că Ion Ungureanu e unul dintre cei mai importanți regizori "sovietici" din ultimii douăzeci de ani.

Numai că răsfațul nostru intelectual ne-a... privat de cină - restaurantul s-a închis! Amabil, dl. ministru ne poartă pe toți în cămăruța sa de hotel, cu condiția să ne aducem pahare și tacîmuri. Îi devastăm frigiderul, domnia-sa ne face sandvișuri, ne sparge nuci, ne curăță mere... Totul, printre numeroase telefoane, căci activitatea dumisale de ministru continuă deseori pînă după miezul nopții...

15 ianuarie. Zi națională aici - ziua de naștere a lui Eminescu. Manifestări numeroase, mulți oaspeți din România. La Uniunea Scriitorilor, gazdele - puține la număr, cei mai mulți sînt la București - deapănă amintiri, dezvăluie întâmplări care pînă nu demult trebuiau tănuite.

...La Cernăuți, "în Ucraina" - povestește Nicolae Dabija - au mers odată, în secret, să pună o floare la mormîntul lui Aron Pumnul. Paznicul cimitirului i-a condus pe o potecă mîrginașă la o cruce putredă, năpădită de bălării. Tinerii poeți moldoveni, sentimentali ca de obicei, s-au pornit să recite celebrele versuri, să lăcrîmeze... "Vă e rudă?" întrebă paznicul, nedumerit. Oarecum, răspunde cineva. "Dacă îmi dați 5 ruble, mîine smulg buruienile și grijesc pămîntul..." I-au dat mai mult, să sădească și cîteva flori...

"...Iar bătrînii-atunci cînd mor
Cînd se mută sub țărînă,

Ca pe-un jurămînt îngîna:
Nu lăsați, copii, din mîna
Sfîntul nostru tricolor,
Și vorbiți limba română!"

Tulburătoare versurile lui Dabija, scrise abia luna trecută, după vizita la Alba Iulia...

28 ianuarie. În sfîrșit, pe unde s-a putut, am "ridicat" nouă tablouri! Cu tabloul 10 om mai vedea... Deci, am ridicat piesa! Ar trebui să intrăm în decor, dar unde? Sala Studio - bîntuită de țînțari acum, în miez de iarnă, pentru că sub ea e un beci plin cu apă -, singura de care dispunem, e cu totul improprie; la Uniunea Scriitorilor nu sînt reflectoare și e cam frig... Palatele staliniste, impozante și impenetrabile, conțin săli uriașe, de mii de locuri, care zac închise sau adăpostesc rare concerte de folclor sau rock. Singura sală normală din oraș aparține teatrului rus "Cehov"... Avansează propunerea. Bietul Victor Ciutac se crispează ca un arici: să le cerșim lor găzduire? Lumea și-așa nu prea vine la teatru - or să vină moldovenii acolo? Sala e mare, peste 600 de locuri - să rămînă goală, să rîdă de noi? Nici ei n-au mai mult de o sută de spectatori pe seară. Insist - totuși e singura sală, trei zile pe săptămîină e liberă! Cu ajutorul domnului ministru și al unei chirii substanțiale, mergem după-masă la tratative și cădem la învoială: douăsprezece repetiții (unele doar între 2 și 4 după-masă), premiera, și apoi cîte două spectacole pe săptămîină...

În birou, la un ceai, Ciutac fumează tăcut țigară după țigară... Îmi vine în minte o frază auzită la TV, într-un interviu cu Vitalie Rusu: "Actorul e ca o flință care și-a scos, ca pe o cămașă, pielea; și-atunci totul îl doare, chiar și succesul..." Oare de cîte ori a fost nevoit să-și scoată "cămașa" acest om cu ochi albaștri și zîmbet atît de senin, albit mult înainte de vreme - în înghețate pustiuri siberiene, la minus 40 de grade, sau în anii de persecuție subtilă, sub acuzația de "naționalism", pentru că vorbea curat și deschis limba română, sau în zecile de filme și spectacole în care interpreta (în limba rusă!) stereotipi eroi comuniști?

16 februarie. Azi e premiera! Ninge în draci de astăzi-noapte. Ieri au sosit de la Iași, cu chiu cu vai, soții Violeta Popescu și Sergiu Tudose. Singurii invitați români care au reușit să ajungă cu un autobuz, căci ceferiștii sînt în grevă! Peste zi plugurile de zăpadă lucrează de zor. Dar transportul în comun, foarte organizat altmîntri, e-a împotmolit în multe puncte. Totuși, seara, sala e plină! Două prietene, regizoare la TV, au venit tocmai de la marginea orașului unde locuiesc (într-un cămin!) cu un tractor! Viorica Chircă se simte rău de cîteva zile, astăzi-seară avea 38 de grade... Dar, slavă Domnului,

reprezentăția împlinește așteptările și, cu toată vifornia de afară, la sfîrșit pe scenă se revarsă multe, multe flori...

20 februarie. La minus 10 grade, vînzătorii de flori de la intrarea în parc tropic mărunț pe lîngă stranii cutii de plexiglas în care snopi bogați de garoafe multicolore supraviețuiesc datorită lumînărilor pitice pîlpînd domol în colțuri. Țipla elegantă, ornată chiar cu panglicuțe, le apără ca după cîteva pași bieteze flori să nu devină, la ger, ca de ceară. În asemenea condiții, o floare costă între 3 și 7 ruble. Un bilet de teatru - între 1 și 2,50 ruble. Și, iată, la sfîrșitul celui de-al treilea spectacol, cînd cohorta de prieteni și rude s-a "consumat", cortina se tot împiedică în spectatori ce umplu brațele actorilor cu flori. Flori proaspete, multicolore, în țiplă elegantă, procurate din cutiile de plexiglas cu lumînărele, pe bani grei... Oricum, trebuie s-o recunoaștem, teatrul rus a lăsat pe aici și obiceiuri frumoase...

23 februarie. Trenurile tot nu circulă; iată-mă deci exilată la Chișinău! Ca să nu mă plictisesc - cîteva repetiții cu Dumitru Fusu, răsfațatul actor solitar al Moldovei, cu interesantul său recital de versuri. Îi găsim și un titlu: Solo pentru harfă de iarbă... După repetiție, Victor Ciutac, în biroul său, la un ceai, mă anunță cu glas stins: "Teatrul rus nu ne mai dă sala!" Se invocă un contract mai vechi, cu altcineva, de care directorul uitase... Se vorbește însă despre o revoltă a plasatoarelor, agasate de afluența de public la cele trei spectacole cu Casa mare, fapt ce le-a obligat să scoată toate scaunele de prin birouri; ba chiar și despre o grevă a actorilor ruși... Cică și primăria a rupt mai toate afișele din oraș, sub pretext că nu erau puse unde trebuie... "Ți-am spus eu?" îngîna Victor trist, fumînd țigară după țigară, cu privirea-i albastră pierdută undeva departe, în înghețate pustiuri siberiene...

26 februarie. Astăzi plec. O mare tristețe se furișează în privirile noastre, de cîte ori ne întîlnim... Dl. ministru Ungureanu s-a ridicat în sfîrșit dintr-o gripă rebelă care l-a țintuit la pat toată săptămîina, s-au reluat tratativele cu teatrul rus, s-a mai convenit pentru încă trei spectacole, săptămîina viitoare...

La un pahar de "Negru de Purcari" ne luăm rămas-bun aici, în teatru (la gară va fi mult mai complicat...), și semnăm pînă la urmă un contract de colaborare permanentă (recomandări de piese, regizori, scenografi).

Căci toți de aici - actori și regizori serioși, încrîncenați pe meseria lor - privesc la actorii și regizorii de peste Prut ca la o minune a lumii, sublimă și izbăvitoare! Și asta obligă enorm...

NICOLETA TOIA